

УКРАЇНА

(19) UA (11) 29773 (13) A

(51) 6 G01N13/04, C09K7/00, E21B21/00

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС

ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ОСМОТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ БУРОВИХ РОЗЧИНІВ

(21) 97062886

(22) 18.06.1997

(24) 15.11.2000

(33) UA

(46) 15.11.2000, Бюл. № 6, 2000 р.

(72) Васильченко Анатолій Олександрович, Локтев Сергій Валентинович, Боровик Михайло Васильович, Яремійчук Ярослав Степанович, Филь Володимир Григорович

(73) АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "УКРГАЗПРОМ"
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИРОДНИХ ГАЗІВ /ДОЧІРНЕ ПІДПРИЄМСТВО/

(57) Спосіб визначення осмотичної активності бурових розчинів, який полягає у вимірах фізичних параметрів бурового розчину, який відрізняється тим, що визначають величину структурної організованості води в буровому розчині шляхом вимірів параметра діелектричної проникності бурового розчину.

Винахід стосується галузі бурових розчинів для буріння свердловин у нестійких породах, а саме способів визначення осмотичної активності бурових розчинів.

Відомий спосіб визначення і регулювання осмотичних властивостей бурових розчинів на водній основі шляхом визначення вмісту солей у пластовій воді і підвищенні концентрації солей у буровому розчині (див. пат. США № 1819646, кл. E21B21/04 від 18.08.1931, Луміс А.Г., Емброуз Х.А., Браун Д.С.). Недоліком способу є низька ефективність регулювання осмотичної активності бурового розчину. Практикою буріння доведено, що використання насиченого сіллю бурового розчину, але з високим показником фільтрації не забезпечує стійкості ствола свердловини в глинистих породах, а використання прісного обважненого, але з низьким показником фільтрації бурового розчину дає кращі результати.

Найближчим аналогом-прототипом є винахід Л.А. Свиридова а.с. СРСР № 831773 кл. C09K7/00 від 23.05.1981. Згідно прототипу, як у пат. США № 3628615, № 3841419, кл. E21B21/04 і а.с. СРСР № 622969, кл. E21B47/06, осмотичну активність бурового розчину визначають за допомогою осмометра відносно моделей пластових рідин. Недоліком цього способу є недостовірність та довготривалість осмотичної активності бурових розчинів. Крім того, неможливо визначати осмотичну активність води у порах гірських порід. Методична помилка способу полягає у використанні теорії осмосу Вант-Гоффа щодо складної системи "буровий розчин - вода привибійної зони свердловини". Закон осмосу Вант-Гоффа, згідно якому осмотичний тиск пропорційно залежить від концентрації розчинених часток, не залежить від природи розчинної

речовини і взаємодії її з розчинником, справедливий тільки в області розбавлених розчинів.

Система "буровий розчин - вода привибійної зони свердловини" не підкоряється закону Вант-Гоффа, оскільки на осмотичні властивості води сильно впливають глинисті частки і мінерали глинистого пласта.

Завданням даного винаходу є підвищення достовірності зменшення тривалості та розширення можливостей визначення осмотичної активності бурових розчинів відносно води у гірських породах.

Це завдання вирішують тим, що визначають величину структурної організованості (СО) води в буровому розчині шляхом вимірів параметру діелектричної проникності бурового розчину.

Даний винахід ґрунтується на новій теоретичній моделі осмосу ентропоосмосі (див. Васильченко А.А. Пути повышения устойчивости стенок скважины // Газовая промышленность. - 1984. - № 12). Згідно з теорією ентропоосмосу, рідина завжди самодовільно рухається проти градієнту структурної організованості, тобто в тому напрямку, де СО рідини вища. Параметр СО вимірюють в ентропійних одиницях або в бітах інформації. Про відносний рівень СО води у різних частинах системи можна судити по даним вимірів структурно-чутливих параметрів: діелектричної проникності, густини, в'язкості, ізотермічної стисливості. З перелічених фізичних параметрів найбільш придатний для оцінки СО води у бурових розчинах параметр діелектричної проникності завдяки простоті здійснення вимірів та апаратного оформлення.

З джерел науково-технічної літератури відомо, що чим менша величина діелектричної проникності (ε), тим більша СО води. Так, наприклад, для чи-

(19) UA (11) 29773 (13) A

стої води при 20°C $\epsilon=81$, а для води у тонких порах гірських порід $\epsilon=2-4$. Це означає, що СО води в порах гірських порід значно більша, і слід чекати, що ентропоосмотичний потік води буде завжди направлений з бурового розчину у пори гірських порід привибійної зони.

Додаванням різних речовин до чистої води можна зменшити діелектричну проникність бурового розчину, зменшити потенціал СО і тим самим уповільнити рух води у пори гірських порід. В цьому полягає регулювання осмотичної (або ентропоосмотичної) активності бурового розчину і підвищення його інгібуючих властивостей. У дослідженні соматичної активності та інгібуючих властивостей бурових розчинів найбільш інформативним є структурно-чутливий параметр діелектричної проникності. Результати його вимірювання у співставленні із результатами набухання бентонітової глини у середовищі тих же самих рідин можна прослідкувати на наступних прикладах застосування способу.

Приклад 1. Визначення діелектричної проникності розчинів солей.

Виміри проводили на приладі і за участю фахівців Харківського політехнічного університету. Прилад являє собою коаксіальний перетворювач, виконаний у вигляді посудини Д'юара із скла марки "Пірекс". Електроди розташовані з зовнішнього боку циліндра з більшим діаметром і з внутрішнього боку циліндра з малим діаметром. Відстань між внутрішніми стінками конденсатора 3 мм. Вимірювання проводили за допомогою мосту перемінного току на частоті $f=(1000\pm5)$ Гц. Похибка складала 0,05%. Дані вимірів приведені у табл. 1.

Для порівняння приведені дані Ю.І. Дитнерського вимірів осмотичного тиску в осмометрі і значення густини розчинів солей з довідника. 3

аналізу даних, приведених у табл. 1, видно, що значення структурно-чутливих параметрів діелектричної проникності і густини корелюють із вимірами осмотичного тиску. Але виміри в осмометрі тривають багато годин, а діелектричну проникність визначають за кілька хвилин.

Приклад 2. Визначення діелектричної проникності водних розчинів органічних та неорганічних речовин та бурових розчинів.

Як і в прикладі 1, виміри робили на тому ж приладі. Результати вимірів приведені у табл. 2 і 3. Паралельно проводили дослідження набухання бентонітової глини при контакті із водними розчинами по методиці Жигача-Ярова. Дані з набухання, які також свідчать про осмотичну активність розчинів, приведені у табл. 4.

З аналізу результатів видно, що зміни параметру діелектричної проникності добре корелюють із даними з набухання бентонітової глини. Виміри діелектричної проникності виявили неадитивність цього параметра щодо бурового розчину, який вміщує неорганічні солі.

На прикладі бентонітових суспензій з хлористим калієм і без нього видно, що іони руйнують гідратні шари довкола глинистих часток, тим самим зменшують загальну діелектричну проникність. Так само діють іони неорганічних солей у поровому середовищі гірських порід, зменшуючи структурну організованість води і уповільнюючи перетік води з бурового розчину у стінки свердловини.

Впровадження даного винаходу дозволить оперативно і точно визначати соматичну активність бурового розчину в залежності від його кількісного та якісного складу і порівнювати її з відповідним параметром води у гірських породах.

Таблиця 1

Діелектрична проникність, осмотичний тиск і густина розчинів солей

Конц., мас.%,	Діелектрична проникність		Осмотичний тиск, МПа		Густина, кг/м ³	
	NaCl	KCl	NaCl	KCl	NaCl	KCl
1	71,2	80,8	0,78	0,61	1005	1004
5	49,3	50,4	4,1	3,1	1034	1029
7	40,1	43,5	5,9	3,8	1049	1043
10	31,8	36,7	9,1	6,5	1071	1063
20	19,9		24,6	15,6	1148	1133

Таблиця 2

Залежність діелектричної проникності від концентрації водних розчинів різних реагентів

Бентонітова глина		KCl		KMCl Тилоза VHR		ГПАА(фіннопол-35)	
мас.%	ϵ	мас.%	ϵ	мас.%	ϵ	мас.%	ϵ
1	80,2	1	80,8	0,1	80,8	0,1	60,9
3	29,8	5	50,4	0,25	50,4	0,25	51,8
7	10,4	10	36,7	0,5	36,7	0,5	38,3
10	10,5	26	9,4	1,0	9,4	1,0	28,3

Продовження табл 2

ПКССБ		ПВЛР		КСІ (в 10% розч бентоніту)		NaCl (в 10% розч бент)	
мас %	ε	мас %	ε	мас %	ε	мас %	ε
0,1	53,9	0,5	53,1	1	71,9	1	69,7
0,5	23,1	1	30,5	5	48,3	5	50,9
1	20,4	3	14,6	7	42,0	7	42,5
5	11,3	5	9,1	10	31,7	10	35,3

Таблиця 3

Діелектрична проникність полімерних бурових розчинів

Склад розчину мас %	Діелектрична проникність.
1 Бентоніт-7, ГПАА-0,5, ПВЛР-5, КСІ-5	41,0
2 Бентоніт-7, КМЦ-700-5, КССБ-5, КСІ-5	39,2

Таблица 4

[illegible]

ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент)
Україна, 01133, Київ-133, бульв. Лесі Українки, 26
(044) 295-81-42, 295-61-97

Підписано до друку 09.04 2003 р. Формат 60x84 1/8.
Обсяг 0,36 обл.-вид. арк. Тираж 34 прим. Зам. 3282

УкрІНТЕІ, 03680, Київ-39 МСП, вул. Горького, 180.
(044) 268-25-22

0.0